

van weefselsap (bijv. uit struma's geperst sap) een goeden invloed hebben. Op dit beginsel berusten ook het clauden, dat uit longweefsel wordt vervaardigd, en het coaguleen van KOCHER-FONIO. Bestraling der milt met röntgenstralen schijnt voor de algemeene chirurgie van geen beteekenis te zijn; of men bij haemorrhagische diathesen betere uitkomsten mag verwachten, zullen verdere ervaringen moeten leeren.

De theorieën over de bloedstolling worden zeer uitvoerig door SCHULTZ besproken. Degene, die hierin belang stelt, zal in dit werkje de kritische beschouwingen hierover met genoeg lezen.

O. J. WIJNHAUSEN.

RIECKE, *Diagnostische und therapeutische Irrtümer und deren Verhütung. Haut- und Venerische Krankheiten. Zweites Heft. Venerische Krankheiten*, 165 bldz. Uitgegeven bij G. THIEME. Leipzig 1922.

Wie een goed leerboek van huid- en geslachtsziekten ter dege heeft bestudeerd, zal wellicht meenen, dat de praktijk dier ziekten hem geen lagen zal leggen. Toch zal hij er goed aan doen bovengenoemd werkje eens aandachtig door te lezen, waarin hem de moeilijkheden, die de differentiale diagnostiek en therapie der geslachtsziekten vaak met zich brengen, nog eens stelselmatig onder de oogen worden gebracht. Dan zal hij zich o.a. nog beter er van bewust worden, hoeveel moeite het vaak kost, om in vele gevallen van gonorrhoe, zoowel bij de vrouw als bij den man, de aanwezigheid en de zitplaats der gonocokken op het spoor te komen. Dan zal hem nog duidelijker worden, dat hij, ondanks de krachtig werkzame geneesmiddelen, die hem bij de bestrijding van gonocokken ten dienste staan, deze vaak tijdelijk in reserve moet houden, om mechanisch of chemisch geen ernstige verwickelingen der ziekte teweeg te brengen. Ook over de klinische beteekenis der reactie van WASSERMANN vindt men belangrijke gegevens, hoewel de praktijk in dit opzicht veel grooter eischen aan ons combinatievermogen stelt. Bij de bespreking van de behandeling der syphilis vinden wij vele persoonlijke meeningen van den schrijver, hetgeen ons echter niet bevreedden kan, aangezien slechts in grovere trekken de algemeene opvattingen hieromtrent zijn vastgelegd.

J. PAPEGAAIJ.

Lehrbuch der Herzkrankheiten von Sir JAMES MACKENZIE. Uebersetzt und durch Zusätze erweitert von Prof. Dr. J. C. ROTHBERGER in Wien. Berlin JULIUS SPRINGER 1923, XVI + 551. Prijs f 13.—

Het beroemde boek van MACKENZIE *Diseases of the Heart*, in 1908 voor het eerst verschenen, heeft sedert de derde uitgaaf, die in 1918 als verbeterde uitkwam, geen veranderingen bij herdruk ondergaan. Daardoor is in het Engelsche werk geen rekening gehouden met de uitkomsten van de onderzoekingen der laatste jaren. Voor een deel ligt dit aan het feit, dat MACKENZIE het electrocardiografisch onderzoek niet voldoende tot zijn recht laat

komen, voor een ander deel, dat hij in de latere jaren zijn aandacht meer aan algemeen pathologische theorieën is gaan wijden en wellicht hetgeen nieuws op het gebied der ziekten van het hart gebracht werd, ietwat uit het oog verloor. Zonder nu iets aan den genialen opzet van MACKENZIE's oorspronkelijk werk tekort te doen heeft ROTHBERGER op meesterlijke wijze zijn „Zusätze" in het betoog ingevlochten. In 1918 is MACKENZIE's werk voor het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde* aangekondigd, zoodat nu alleen op het uitmuntende werk van ROTHBERGER te wijzen is. Zijn inlasschingen en toevoegsels zijn deels van physiologischen, deels van practischen aard. De belangrijkste en nieuwste gegevens zijn daarin verwerkt. Er zij verwezen o.a. naar hetgeen gezegd wordt omtrent den viscerovasomotorischen reflex, de oorzaak der opzetting der lever, de leer der parasystolie, door KAUFMANN en ROTHBERGER geïnaugureerd, den invloed die het praecapillaire systeem op de bloeddruk heeft enz. enz.. Geheel nieuw is het hoofdstuk over het E.K.G., waarin zoo terecht wordt opgemerkt, dat het E.K.G. geen maat aangeeft voor de sterkte van samentrekking van het hart, iets dat sommigen nog niet schijnen te begrijpen. Zeer fraai is de uiteenzetting van de beteekenis van den vorm van het E.K.G. en die van den T-top voor de beoordeeling van hartzwakte en weldadig doet de kritische en gereseveerde houding van den schrijver daarbij aan. De verduidelijking door het E.K.G. van hetgeen aan het mechanisme der beweging van het hart geschiedt bij boezem-sidderen en fladderen is een goed voorbeeld van de grootere waarde van het schrijven van een E.K.G. dan een phlebogram onder omstandigheden. De werking van het chinidine wordt besproken, al zou men hierbij niet gaarne missen, hetgeen kortelings van de hand van dr. J. B. POLAK is verschenen. In zake de angina pectoris gaat ROTHBERGER niet met MACKENZIE's opvatting mede; welke meening hij echter is toegedaan, vernemen wij niet. Bij de behandeling van den pulsus alternans, ware het wellicht niet ondienstig geweest te vermelden, dat deze ook langs sphygmomanometrischen weg is te vinden. Ook missen wij bij de aorta-insufficiëntie de bespreking van het geruisch van FLINT, terwijl bij „das Herz bei Diphtherie" wij in plaats van de onderzoekingen van SCHWENSEN liever de fraaie monografie van DÖRNER uit de kliniek van STRÜMPELL hadden zien naar voren brengen. Maar dit zijn kleinigheden — wellicht zou een andere referent nog andere desiderata vinden — die aan de groote waarde van de bewerking door ROTHBERGER niets tekort willen doen. Wij mogen ons er over verheugen, dat het boek van MACKENZIE in zulk een modernen en goed leesbaren vorm het gilde gebracht is.

Voor menigeen kan het aangenaam zijn, dat zulks in de Deutsche taal is geschied; want het is nu eenmaal een feit, dat voor tal van geneesheeren het lezen van Duitsch gemakkelijker is dan Engelsch. Ook hierin moge menigeen een opwekking vinden het zeer goede boek te bestudeeren. Na de Deutsche bewerking door een Weensch hoogleeraar van het Engelsche baanbrekende boek, wachten wij nu op het direct in het Duitsch geschreven werk uit de school van

J. LANKHOUT.